

De bevrijding van de naoorlogse woonwijk

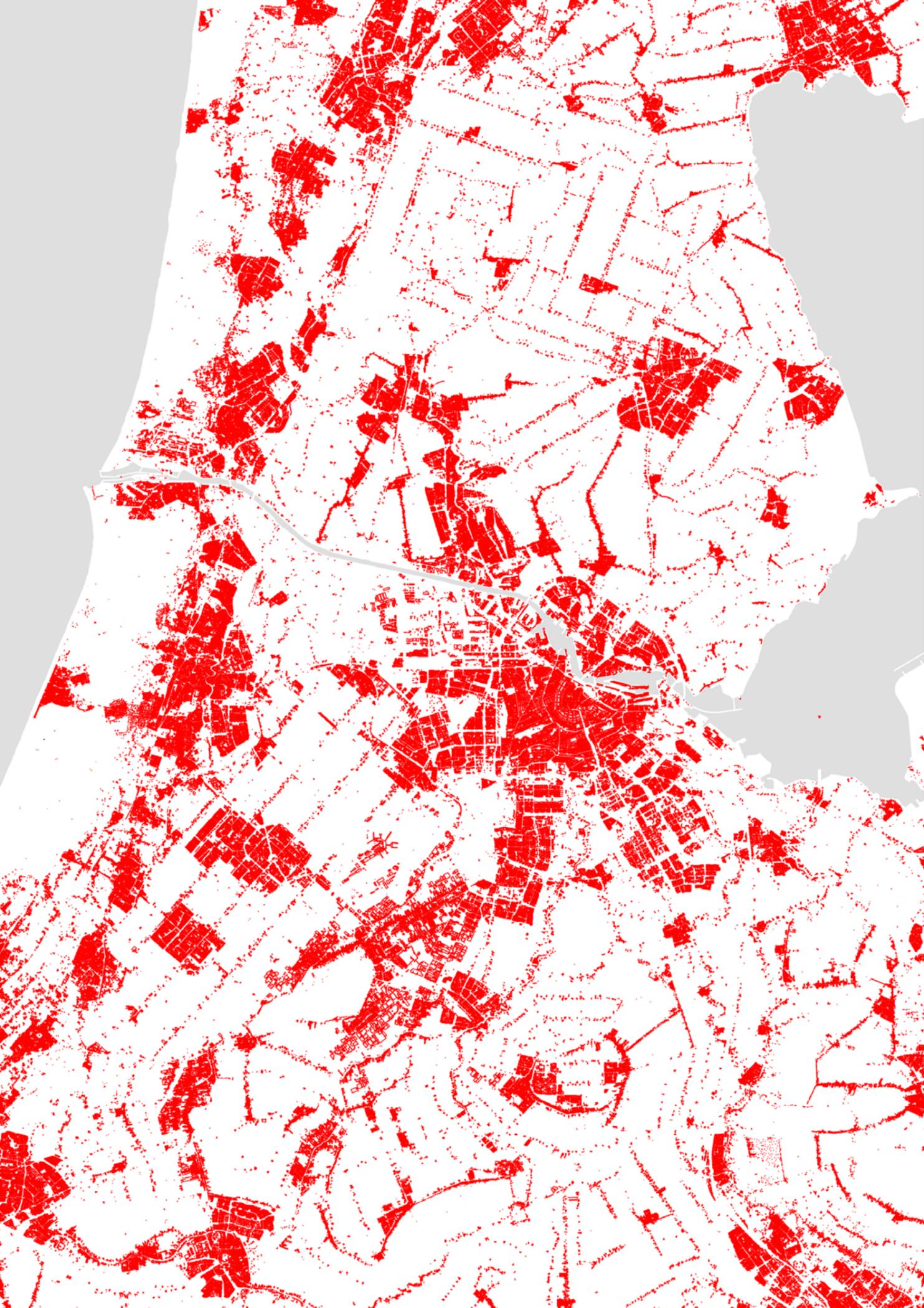
verdichtingsstrategie voor een betere leefomgeving

CRa/Yi

College van Rijksadviseurs
Young Innovators

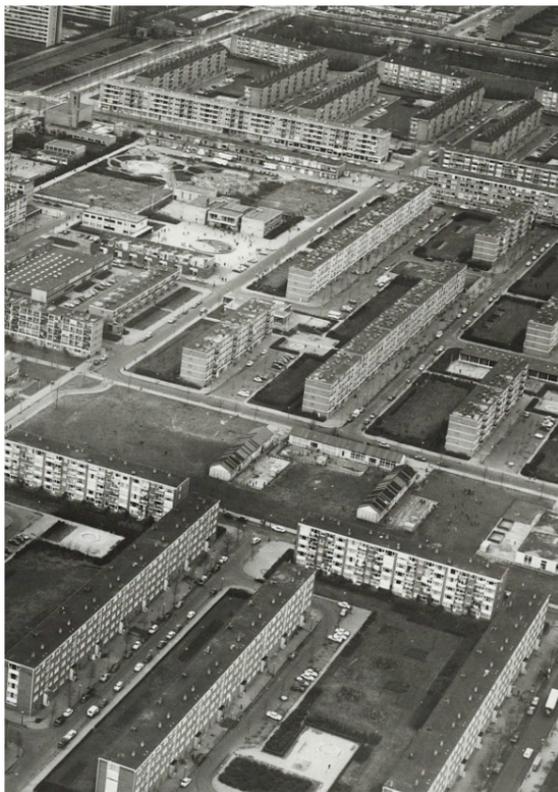

workshop architecten

De noodzaak om te verdichten binnen de bestaande stadsgrenzen

De grote steden in Nederland staan voor een dilemma: Enerzijds is er een enorme vraag naar woningen. Anderzijds is er de wens om niet nog meer groen rond de steden op te offeren om plaats te maken voor die woningen. Verdichten binnen bestaande stadsgrenzen lijkt daardoor onvermijdelijk. Of zoals het Planbureau voor de leefomgeving in een rapport uit 2016 stelt: “...Het is wellicht mogelijk meer woningen te realiseren, bijvoorbeeld door verdere verdichting van bestaande woongebieden. Dit vergt vervolgonderzoek...”

Lage dichtheid kenmerkend voor naoorlogse woonwijken

Tuinstiteden gepland met ruime, groene openbare ruimte

De naoorlogse woonwijken als verdichtingslokatie

De vroeg naoorlogse woonwijken aan de randen van de grote steden lijken door hun lage dichtheid een aangewezen plek voor deze verdichtingsopgave. De wijken zijn ooit ontworpen als 'geplande stad'. Volgens de idealen van het nieuwe bouwen en met zeer ruime publieke ruimte die collectief gebruikt zou gaan worden. Maar bijna 60 jaar later lijkt die overmaat aan publieke ruimte vrijwel nergens de leefkwaliteit te bieden die ervan werd verwacht.

Cornelis Lelylaan bij oplevering woningen

Cornelis Lelylaan nu. Hoe functioneert openbare ruimte?

De Sloterpas is een heel goed functionerende plek

Openbaar groen tpv verbindingsstrook gecombineerd met verkeer

Functieloze groenzône langs verbindingsstrook

Openbare ruimte langs woningen met 'dode plint'

Hoe werkt de openbare ruimte in Amsterdam nieuw west?

De openbare ruimte werkt bij de grootschalige ingreep van de Sloterpas heel goed. Die functioneert uitstekend en is een aanwinst voor de hele stad. Op de schaal van de verbindingsstroken gaat het mis. Daar wordt het openbare groen gecombineerd met drukke verkeersroutes waardoor er alleen onbruikbare groenstroken overblijven. Of het zijn anonieme, functieloze groenzônes die nauwelijks kwaliteit toevoegen. Ook op de schaal van de woningen is er veel aan te merken: Door de vele 'dode plinten' is er geen relatie tot het maaiveld. De grasvelden langs de woonblokken doen vaak alleen dienst als 'kijkgroen'.

copyright tekening Yttje Feddes

De openbare groenzônes zijn zeer gelijkmatig over Amsterdam nieuw west verspreid. Hierdoor is er geen contrast en nauwelijks sprake van stedelijke dynamiek. De hiërarchie zit in de infrastructuur, maar niet in de maatvoering van de groenstroken en de bebouwing. Het beeld dat daardoor ontstaat is dat van een zeer gelijkmatige dichtheid, die nietszeggend en anoniem aandoet.

Onderzoeksvraag: Biedt de verdichtingsopgave ook mogelijkheden voor het verbeteren van de openbare ruimte?

De naoorlogse woonwijken hebben niet alleen de ruimte om meer woningen op te nemen. De verdichtingsopgave biedt zelfs allerlei aanknopingspunten om de leefomgeving aanzienlijk te verbeteren. Er kan een veel afwisselender woonklimaat worden gerealiseerd waar ook plaats is voor echt stedelijke dynamiek. Groenzones kunnen autoluw zijn en voorzien worden van allerlei functies. Met deze programmering kan worden ingespeeld op allerlei actuele maatschappelijke thema's, waardoor het leven van zowel nieuwe als huidige bewoners veraangenaamd kan worden.

Geplande stad

Geleefde stad

Hoe wordt er geleefd in de geplande stad?

Op zoek naar aanknopingspunten voor de te onderzoeken verdichtingsopgave hebben we contact gezocht met stadsocioloog Ivan Nio, schrijver van de Atlas Westelijke Tuinsteden Amsterdam. Naar aanleiding van gesprekken met hem zijn we ons gaan verdiepen in de succesvolle gebieden en aspecten van het stedelijke leven in nieuw west.

Kijkend naar de verschillende functies en waar ze gesitueerd zijn, komen een aantal dynamische punten naar voren: de pleinen. Die functioneren heel goed en vormen eilanden van stedelijke dynamiek binnen het stadsdeel. Ook de oevers van de Sloterplas zijn in het algemeen een levendig en goed functionerend gebied. De pleinen en de Sloterplas zijn plekken waar het leven in de geplande stad aan de oppervlakte komt.

horeca en terrassen

algemene voorzieningen

avondvoorzieningen

Marokaanse voorzieningen

Turkse voorzieningen

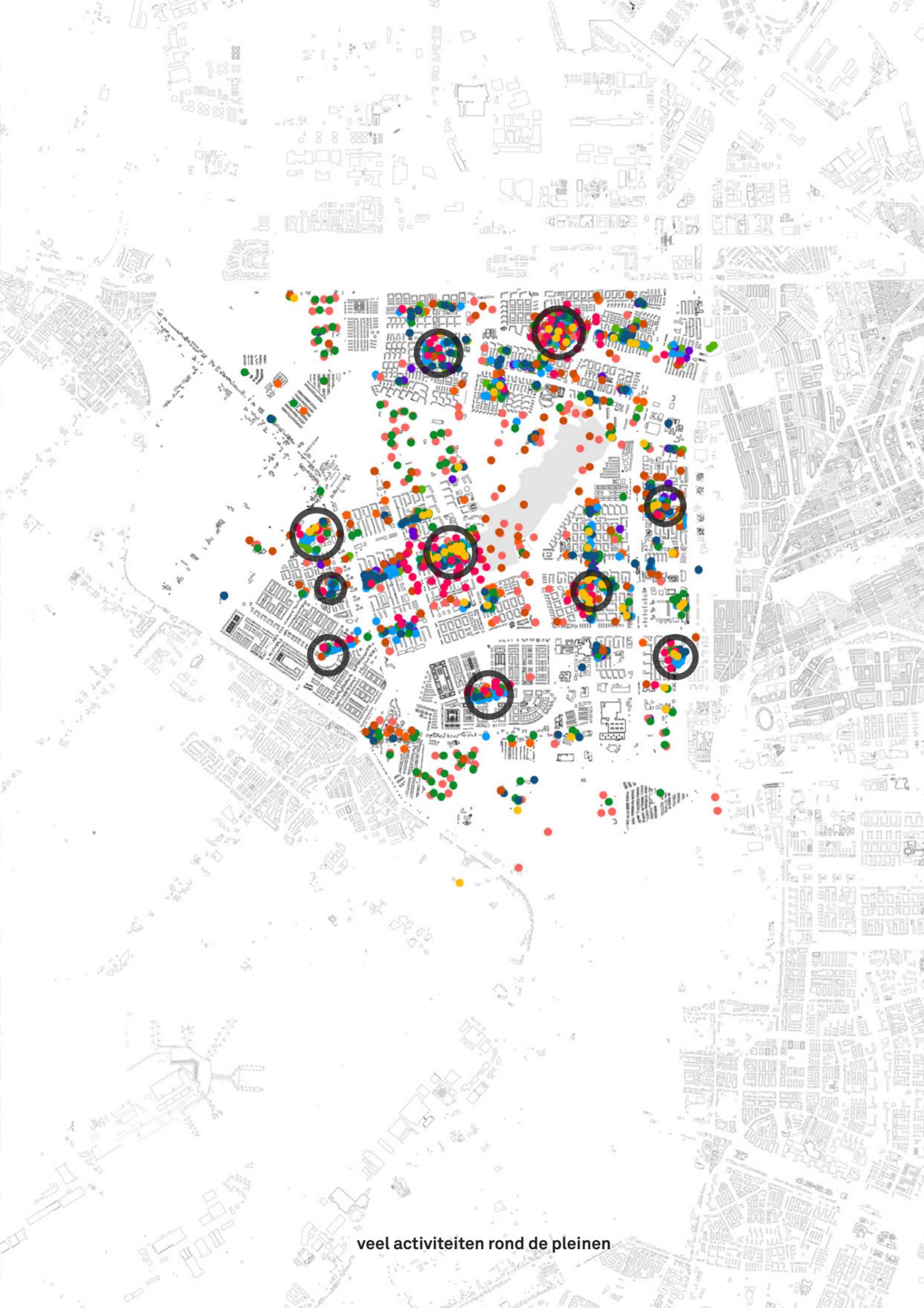
oorspronkelijke stedelingen

winkels

rituelen en festiviteiten

nieuwe stedelingen

veel activiteiten rond de pleinen

horeca en terrassen

algemene voorzieningen

avondvoorzieningen

Marokaanse voorzieningen

Turkse voorzieningen

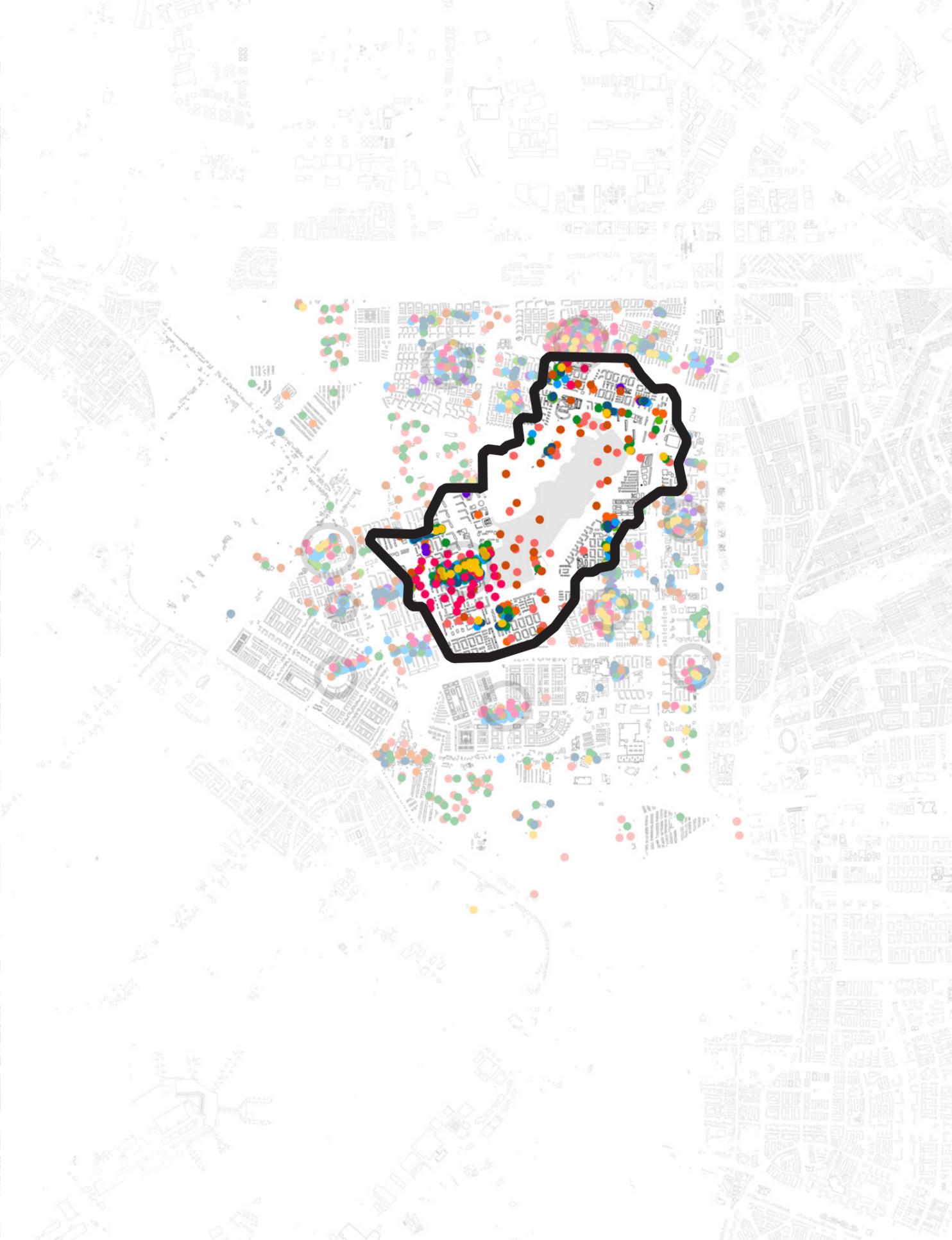
oorspronkelijke stedelingen

winkels

rituelen en festiviteiten

nieuwe stedelingen

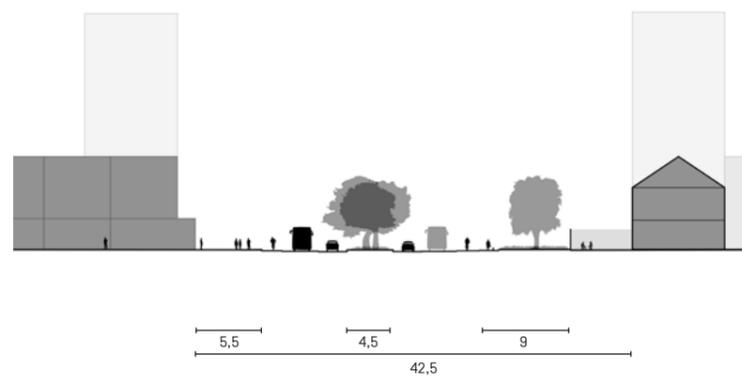
veel activiteiten rond de Slotterplas

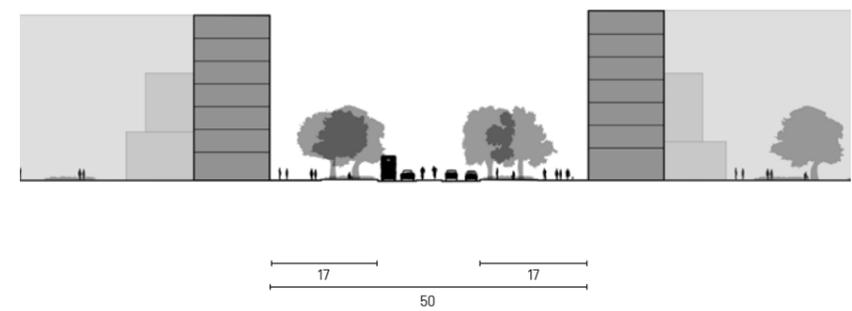
ingreep #1
Stedelijke dynamiek creëren door een rondweg die pleinen met elkaar verbindt
(En West verbindt met centrum, Sloterdijk en ring)

Huidig straatprofiel (Johan Huizingalaan)

Voorgesteld straatprofiel (Paseig de Sant Joan, Barcelona)

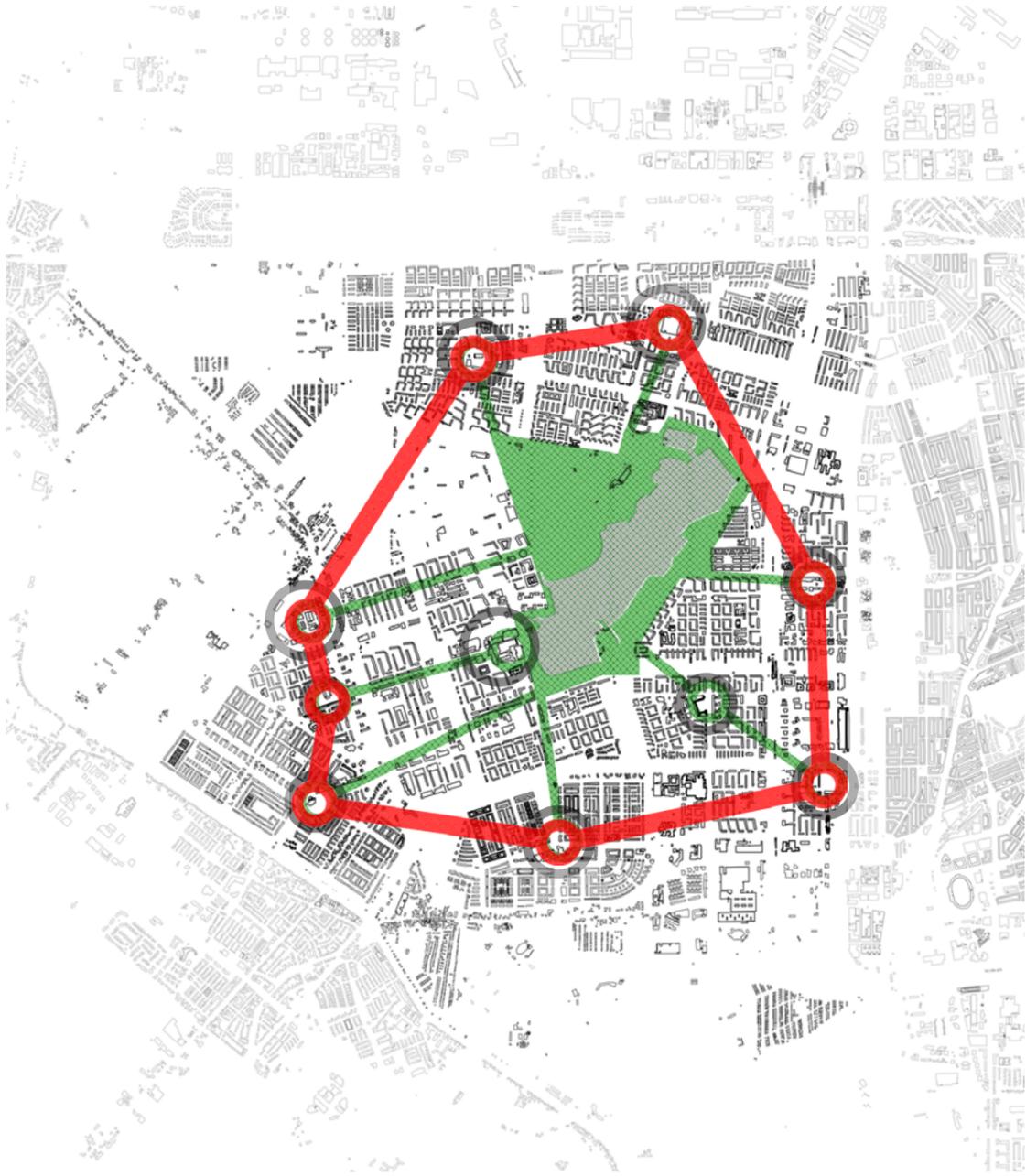

ingreep #2
**Ruime, autoluwe groenstroken vanuit de pleinen
naar de Slotterplas**

Voorgesteld profiel Gerbrandypark, Amsterdam West

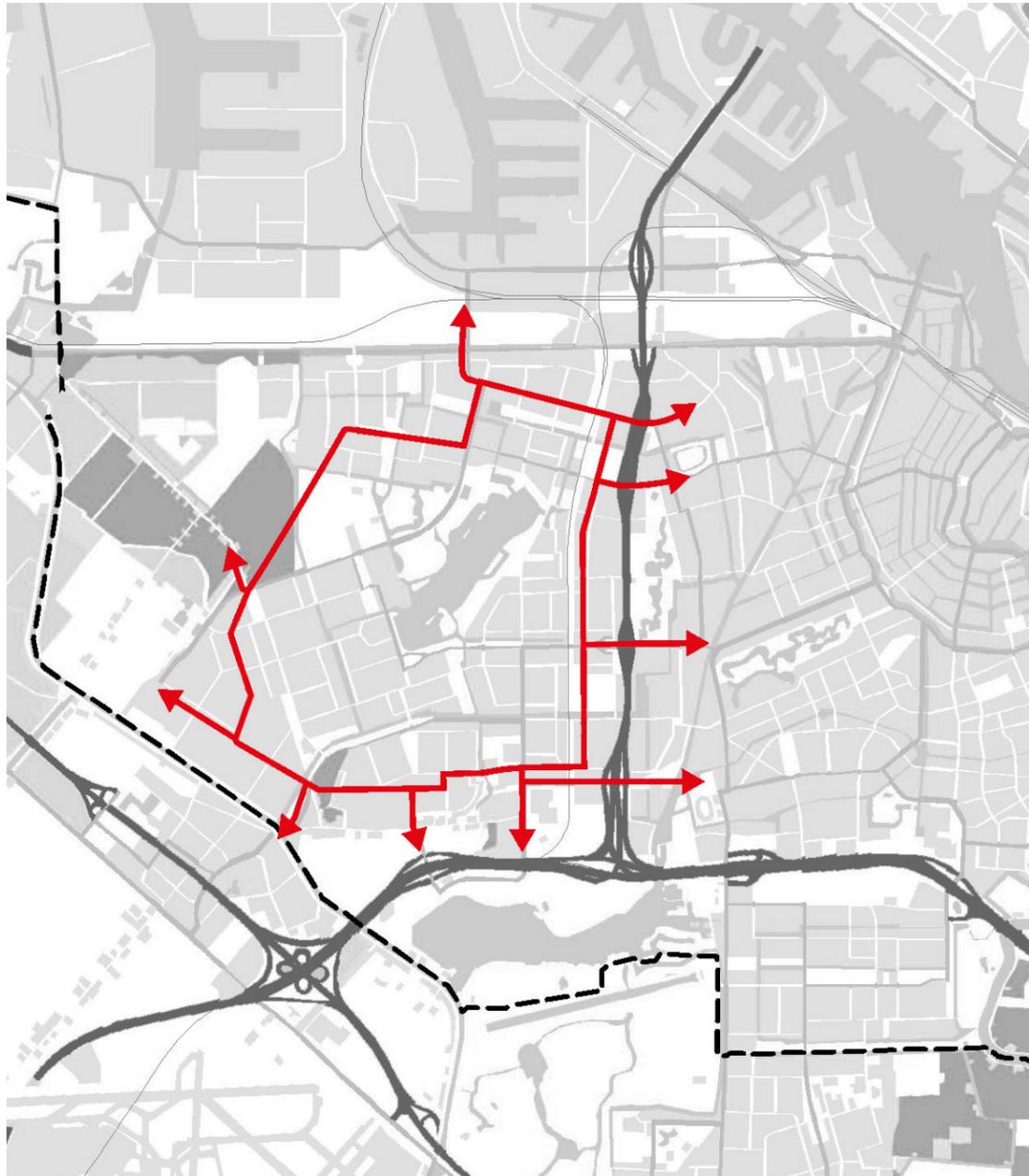

ingreep #1 en #2 als schema

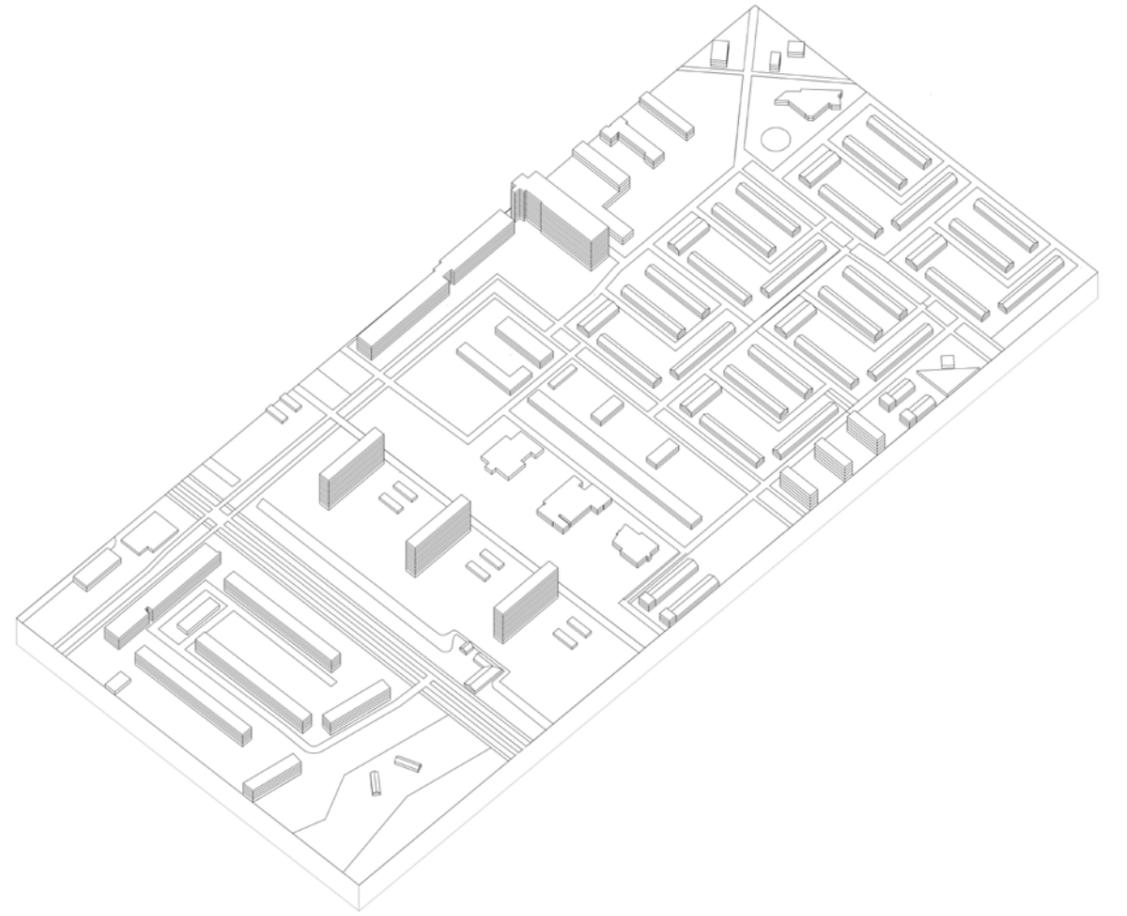
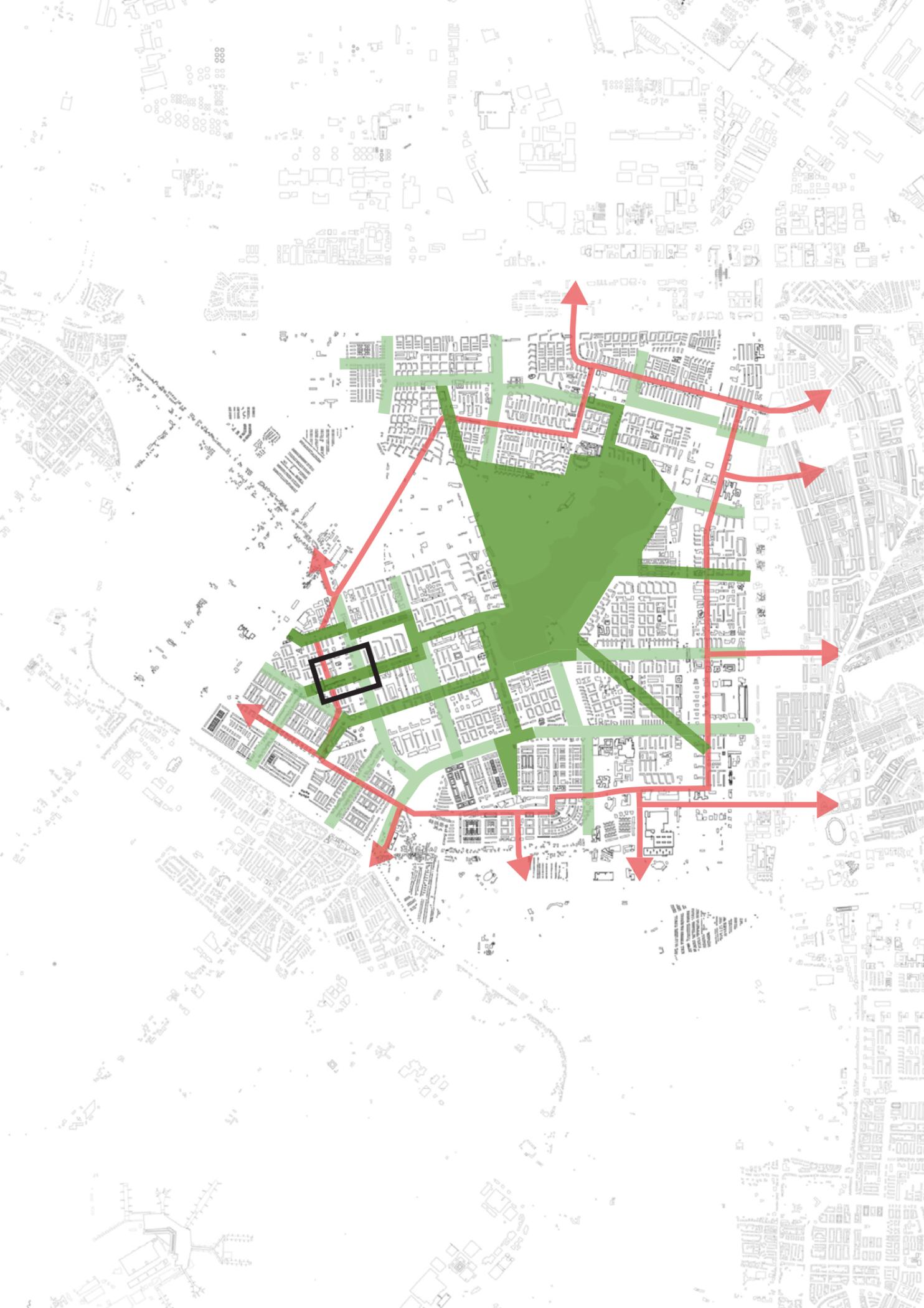
ingreep #1 en #2 afgestemd op bestaande situatie

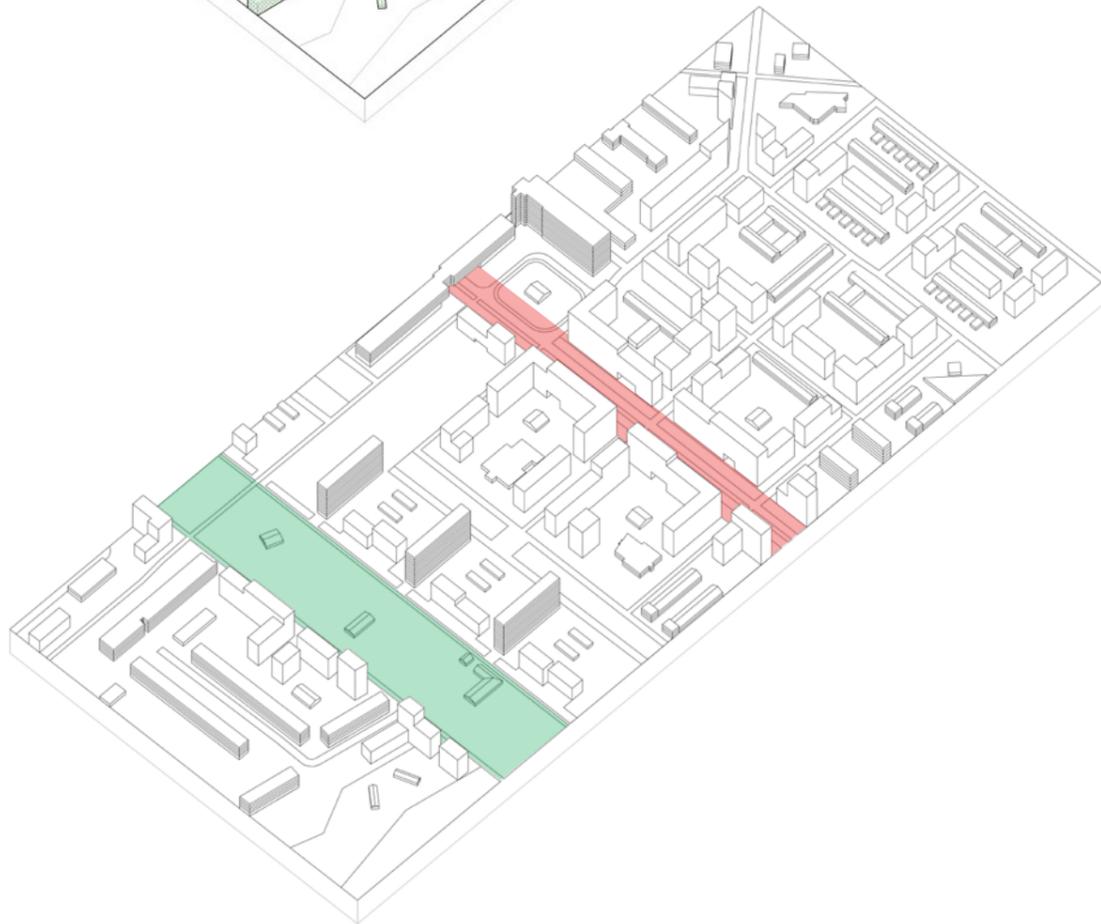
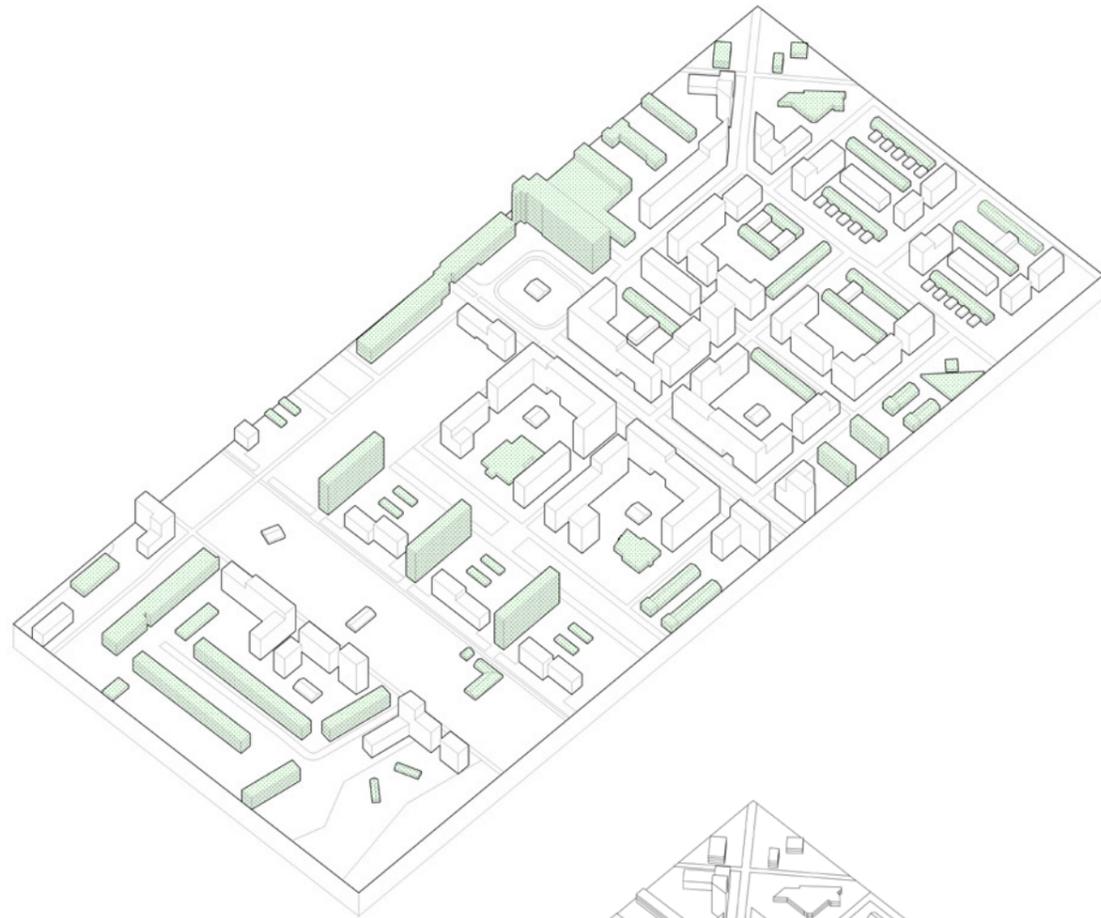
Relatie van rondweg tot infrastructuur van groot Amsterdam

Relatie van groenstroken tot groenstructuur van groot Amsterdam

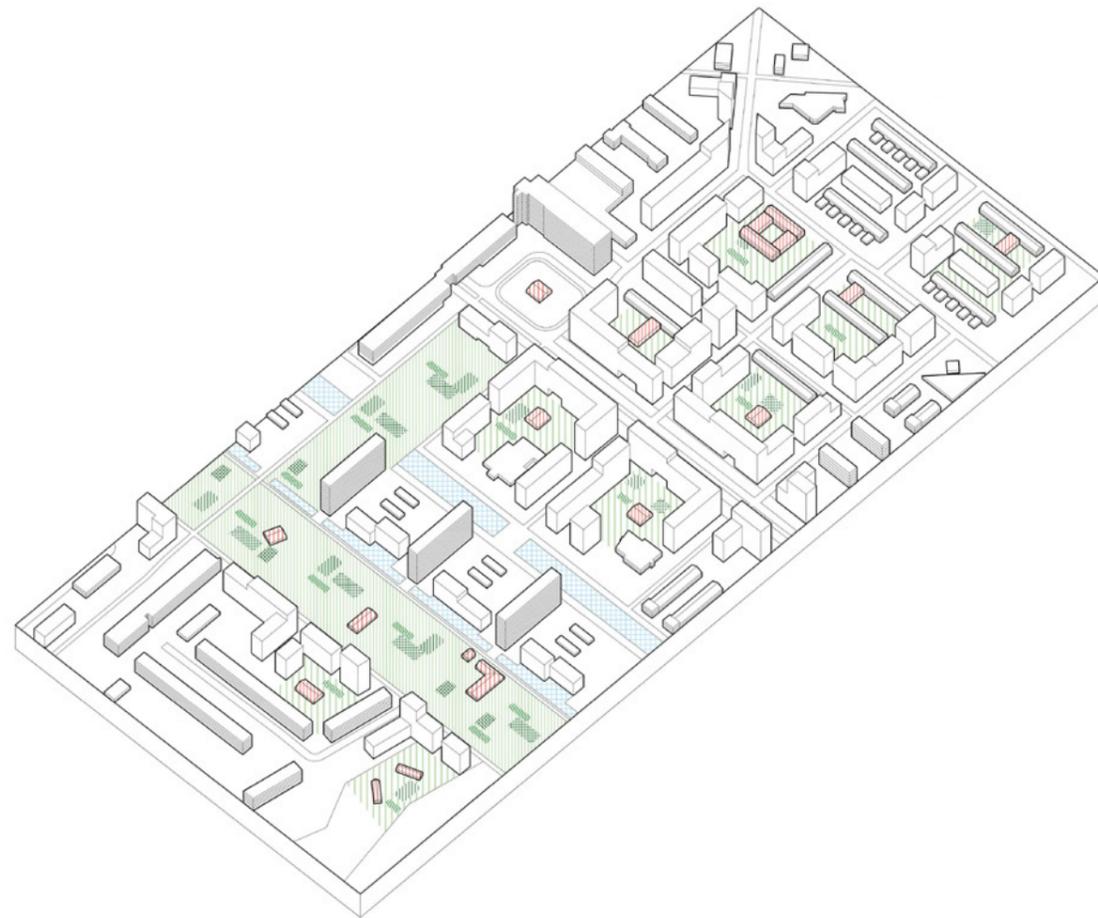

uitgewerkt onderzoeksgebied:
Dijkgraafplein, Osdorp

Uitgangspunten voor verdichting

De voorgestelde strategie maakt het mogelijk om 75,4% van het huidige gebouwde volume te behouden. De verdichting concentreert zich met name langs de twee hoofdingrepen: de rondweg en de autoluwe groenzône. Met de toegevoegde bouwmassa creëren we dynamiek door variatie in maat en dichtheid.

Uitgangspunten voor de openbare ruimte

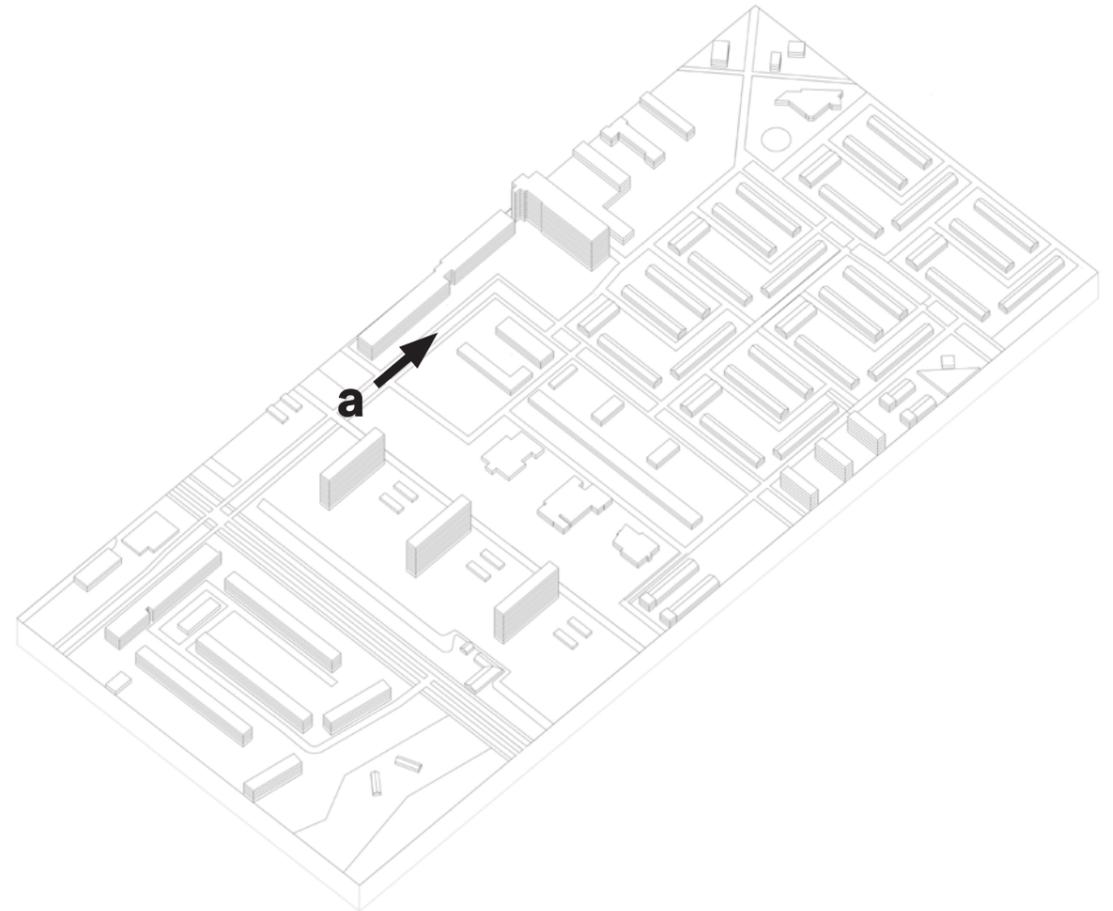
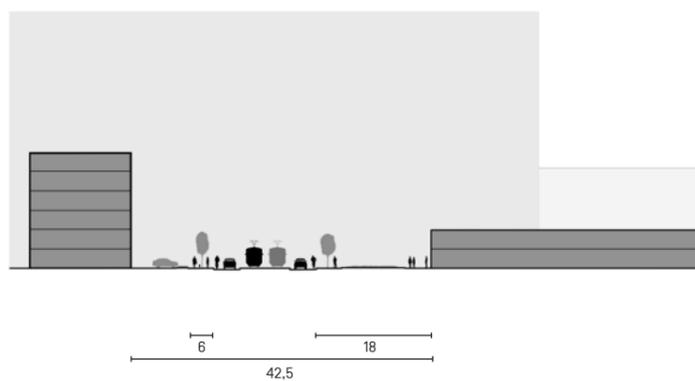
Door de voorgestelde verdichting ontstaat er contrast in openbare ruimte. Niet alleen de rondweg en ruime groenzône zijn publiek toegankelijk. Ook de binnenterreinen van de 'open bouwblokken' zijn open voor het publiek en hebben door verschil in maat en dichtheid allerlei verschillende karakters.

Het toevoegen van programma in de openbare ruimte zorgt er niet alleen voor dat de anonimiteit en functieloosheid ongedaan wordt gemaakt. Het maakt het ook mogelijk de verschillende openbare gebieden een heel eigen identiteit te geven.

Het toevoegen van functies is een manier om de leefomgeving te verbeteren, maar ook om in te spelen op allerlei actuele thema's die relevant zijn voor de huidige en toekomstige bewoners.

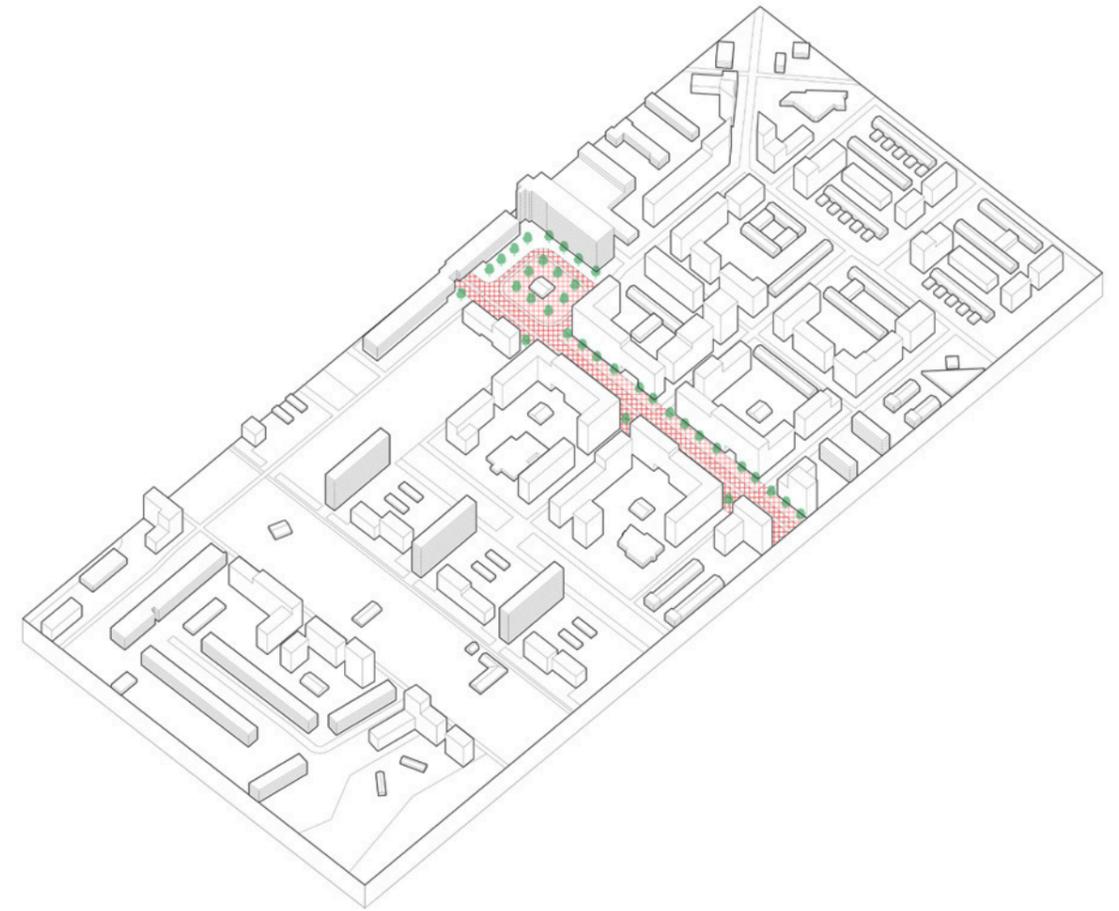
Huidige situatie Dijkgraafplein

Wat is de huidige kwaliteit van de openbare ruimte?

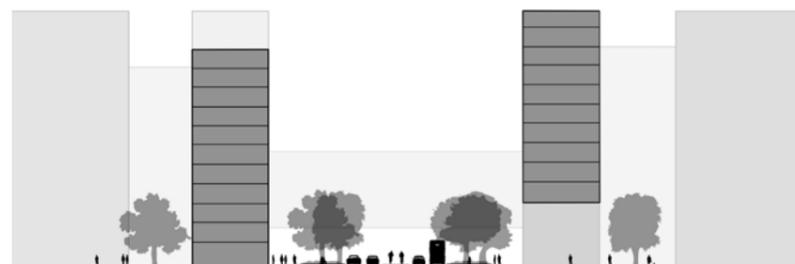
a_ Dijkgraafplein

Het Dijkgraafplein is de eindhalte van tram 17. Het is ook figuurlijk een eindpunt. De stad lijkt er op te bestaan. Het is een levenloze plek zonder enige dynamiek. Door de overmaat in publieke ruimte voelt het kil en afstandelijk aan

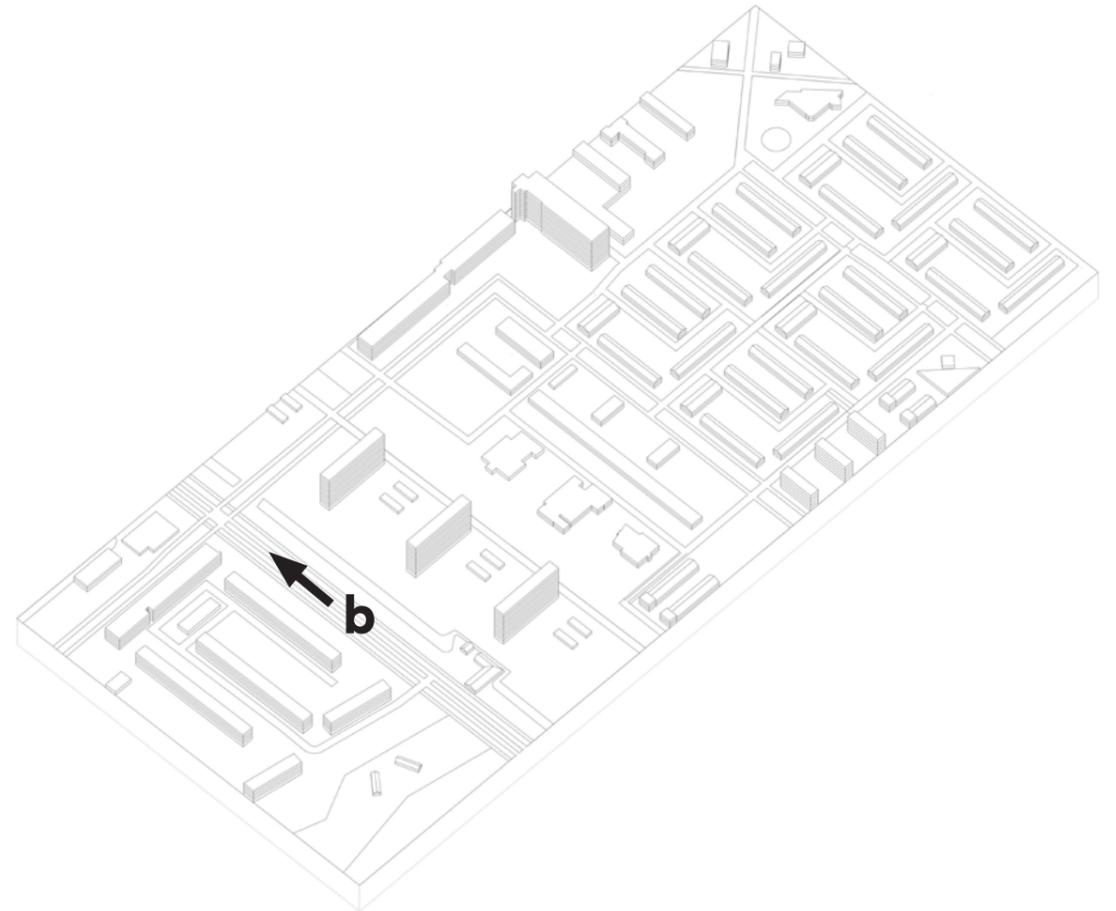
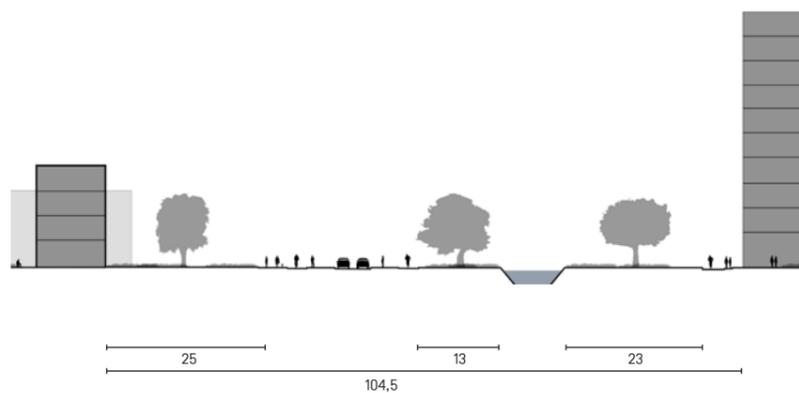
**Ingreep #1:
De rondweg ter plaatse van het Dijkgraafplein**

Door het maken van de rondweg verandert het 'doodlopende' Dijkgraafplein in een plein aan een dynamische stedelijke as die in verbinding staat met de andere pleinen van het stadsdeel. Twee dubbele verkeersstroken met in het midden een dubbel fietspad vormen het hart van de straat. Aan beide zijden is er een 7 meter brede groenstrook met bomen die het 5 meter brede trottoir scheidt van het verkeer. De plint is 5 meter hoog en biedt plek aan allerlei functies.

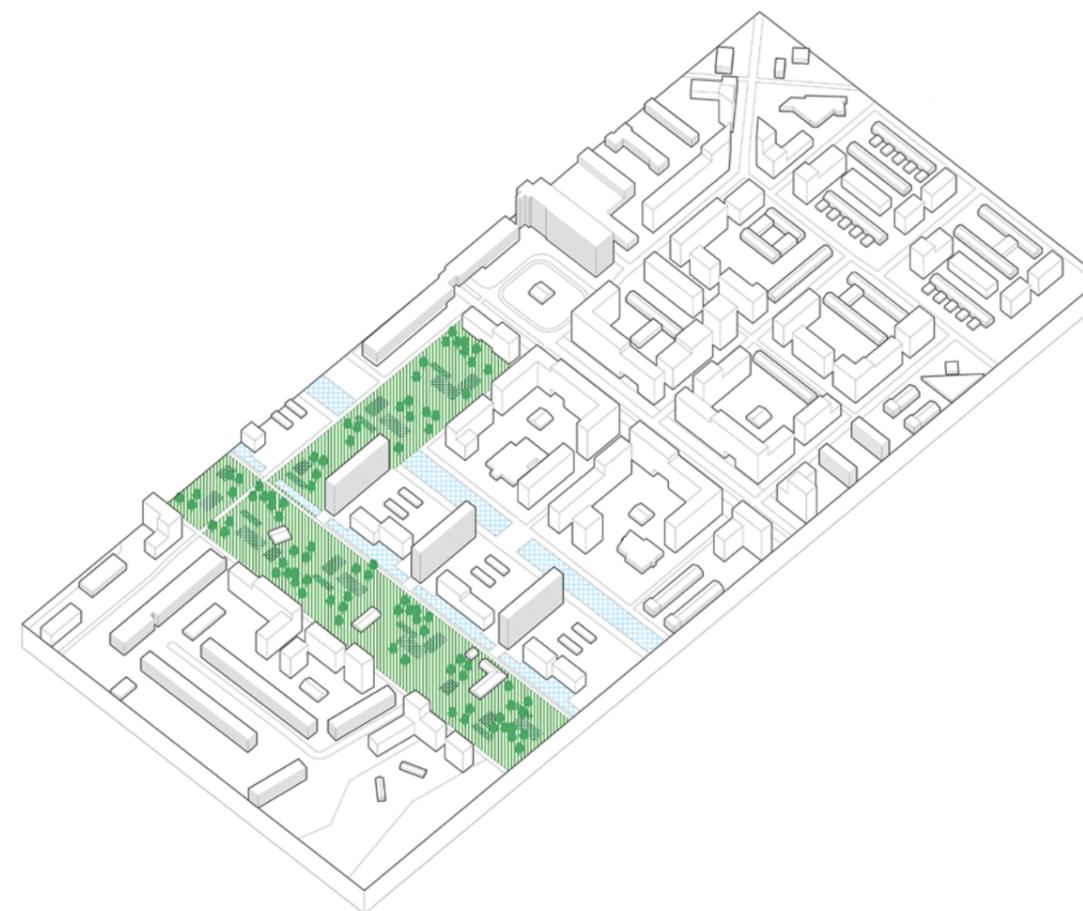
Huidige situatie Baden Powellweg

Wat is de huidige kwaliteit van de openbare ruimte?

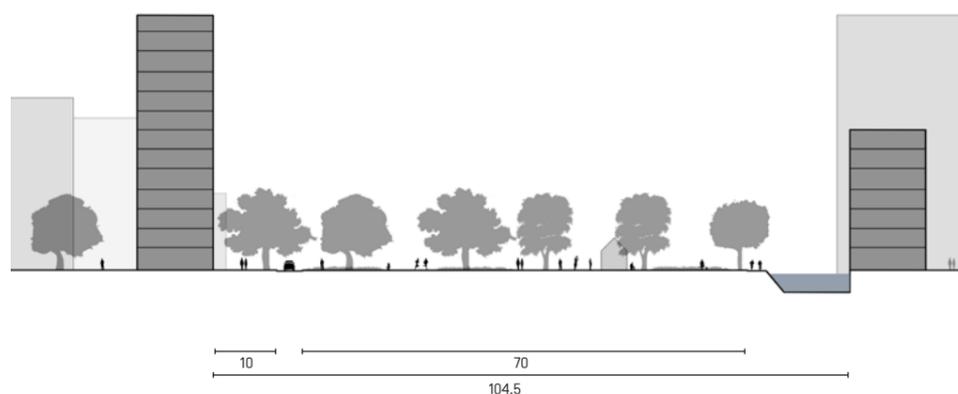
b_ Baden Powellweg

De Baden Powellweg is een 70 meter brede groenzône met aan weerszijde hoge naoorlogse flatgebouwen met 'dode plinten'. Door de verdeling van de dubbele rijstrook, twee fietspaden, twee trottoirs en een kanaal blijven er een aantal onbruikbare smalle, groene stroken over die nauwelijks kwaliteit opleveren.

Ingreep #2: Groenzône bij Baden Powellweg

Door het maken van de drukke brede rondweg wordt het mogelijk andere plekken juist autoluw te maken. Zoals de groenstrook ter plaatse van de Baden Powellweg. Door de weg éénbaans te maken en richting de bebouwing aan de oostzijde te verplaatsen ontstaat er in het hart een royale parkzône waar ruimte is voor allerlei kleinschalige functies en paviljoentjes. Door aan de randen van de parkstrook te verdichten ontstaat er stedelijk wanden met woningen die prachtig uitkijken. Door het kanaal naar het westen te verleggen en te versmallen ontstaat aan die zijde de mogelijkheid om prachtige woningen aan het water te maken.

Prioriteiten

Dit gebiedsplan Osdorp 2016 laat de verschillende activiteiten en projecten op deze thema's zien. Er is één uitzondering; voor de prioriteit 'We doen het samen in Osdorp' is slechts één specifieke activiteit opgenomen. 'We doen het samen' is echter het uitgangspunt voor alle activiteiten in het gebiedsplan. Dit betekent dat we zoveel mogelijk de kracht van de wijk benutten en initiatieven van bewoners en ondernemers ondersteunen en faciliteren.

Het stadsdeel heeft voor Osdorp de volgende prioriteiten vastgesteld in de gebiedsagenda 'Osdorp 2016-2019':

1. Een veilig Osdorp

- Integrale veiligheidsaanpak specifieke locaties (Osdorper Ban en Dijkgraafplein)
- Veilig Ondernemen
- Extra inzet op Handhaving en Toezicht
- Aanpak van polarisatie
- Versterken sociale cohesie (bespreekbaar maken gedragsnormen)
- Verbeteren van de verlichting groenstroken en onderdoorgangen
- Aanpak verkeersveiligheid Osdorperweg

2. Gezond in Osdorp

- Stimuleren van bewegen in de wijk
- Verbindingen (fysiek en sociaal) leggen met Sportpark Ookmeer
- Schoon en bruikbaar groen
- Aandacht voor de psychosociale problematiek
- Integrale aanpak gezondheid, Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht, met name overgewicht en beïnvloeden voedingspatronen

3. Aantrekkelijke pleinen en straten in Osdorp

- Aanpak openbare ruimte (uitstraling) en imago (branding) Osdorpplein
- Ontwikkelkansen Tussen Meer verbeteren (winkels & markt)
- Aandacht voor leegstand en snelle wisselingen
- Schoonhouden straten en stoepen (met name andere Osdorp-Midden)
- Verminderen van bijplaatsingen en zwerfval

4. Perspectief voor jong en oud in Osdorp

- Perspectief bieden aan jongeren; school, stage & werk
- Wegwerken van taalachterstanden
- Voorzieningen voor jongeren en voor ouderen
- Stimuleren van de dragende samenleving, voor zowel jong als oud

5. Aangename buurten in Osdorp

- Integrale aanpak Wildemanbuurt & Reimerswaalbuurt
- Integrale aanpak sociaal economisch situatie Zuidwestkwadrant

6. We doen het samen in Osdorp

- Voor alle prioriteiten in het gebied geldt: ondersteunen en faciliteren van wijkondernemingen, Broedplaatsen, Sociale initiatieven, sociale initiatieven, ondernemersinitiatieven en Bedrijven Investerings Zones
- Bewonersinitiatieven (fysieke ruimte, maatschappelijk aanbesteden, regelvrije zones, ruimte voor initiatief)
- Benutten kracht van de wijk

De geleefde stad in het onderzoeksgebied

Zoals uit het gebiedsplan Osdorp 2016 van de gemeente Amsterdam Nieuw-West blijkt zijn er allerlei actuele thema's waarop ingespeeld kan worden bij het inrichten en programmeren van de openbare ruimte. Obésitas is een groot probleem en één van de drempels voor kinderen om in beweging te komen is het lidmaatschap van een sportvereniging. Goede voorzieningen in de openbare ruimte en buurtcoaches die daar sportieve activiteiten georganiseren vormen een effectief instrument.

Een ander groot probleem is eenzaamheid. Uit gesprekken met gebiedsmakelaar Nikki Weeling bleek dat de gemeente 3 grote oorzaken ziet voor eenzaamheid: armoede, beperkte mobiliteit en het klem zitten tussen twee culturen.

Gratis en laagdrempelig programma in de openbare ruimte zoals een buurthuis, park, sportvoorzieningen en bibliotheek kunnen een rol spelen in het doorbreken van het isolement.

Integraal toegankelijke wandelroutes, oudergym en senioren sportvoorzieningen kunnen helpen bij het bestrijden van eenzaamheid door beperkte mobiliteit.

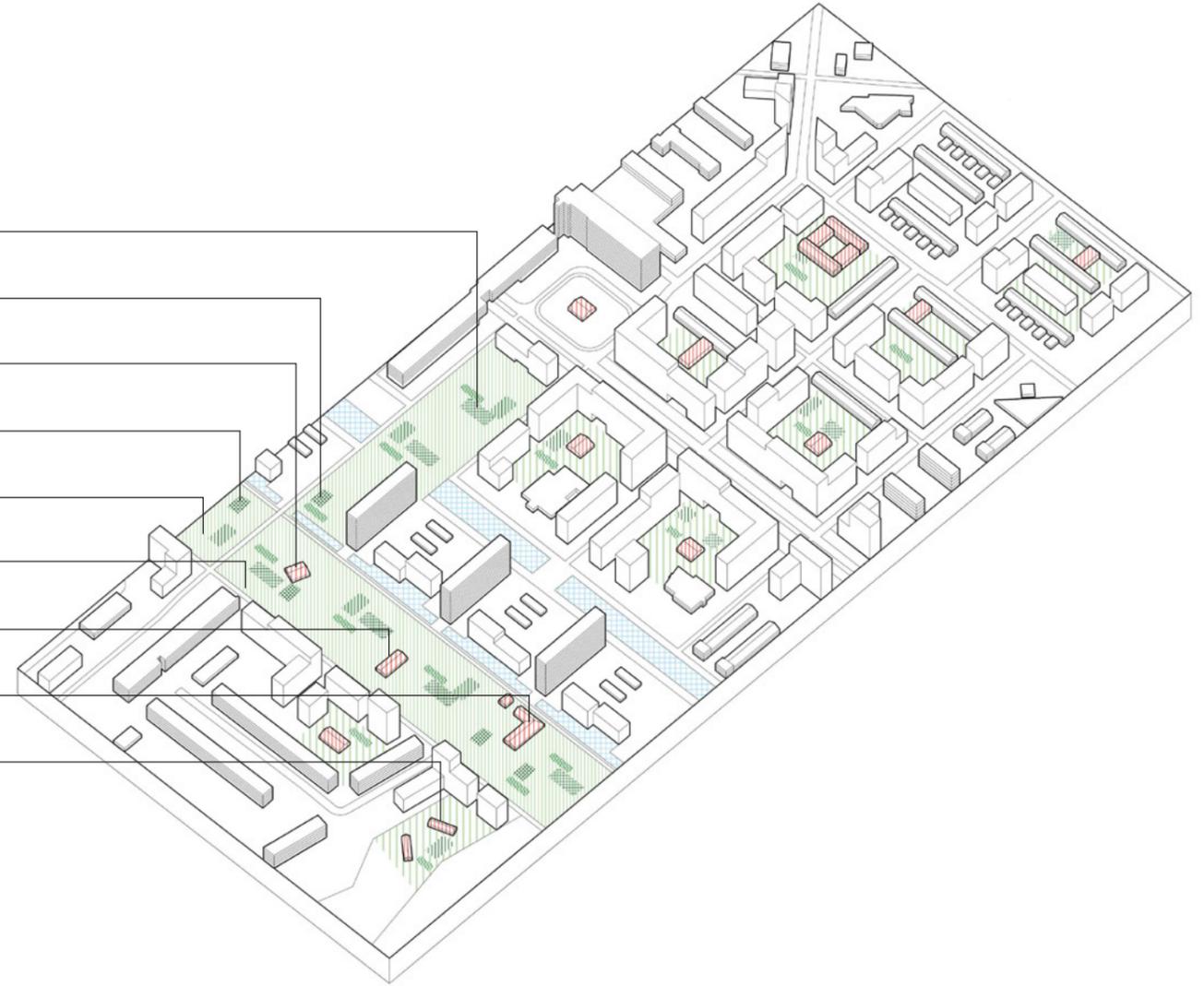
Uit gesprekken met stadssocioloog Ivan Nio bleek dat veel streng islamitische vrouwen alleen in de openbare ruimte komen in relatie tot hun kinderen: bij schoolpleinen en speeltuinen. Door kleuterscholen, speeltuinen en pierebadjes juist in het hart van de openbare ruimte te plaatsen kan ook op die manier een rol worden gespeeld in het doorbreken van isolement.

Mantelzorgcentra in de openbare ruimte en zorgfuncties gecombineerd met seniorenwoningen op de binnenterreinen van bouwblokken maken het mogelijk dat ouderen langer thuis wonen.

En grote percentages alleenstaanden kunnen gebruik maken van sportscholen, wasserettes of andere collectieve functies in de binnenterreinen.

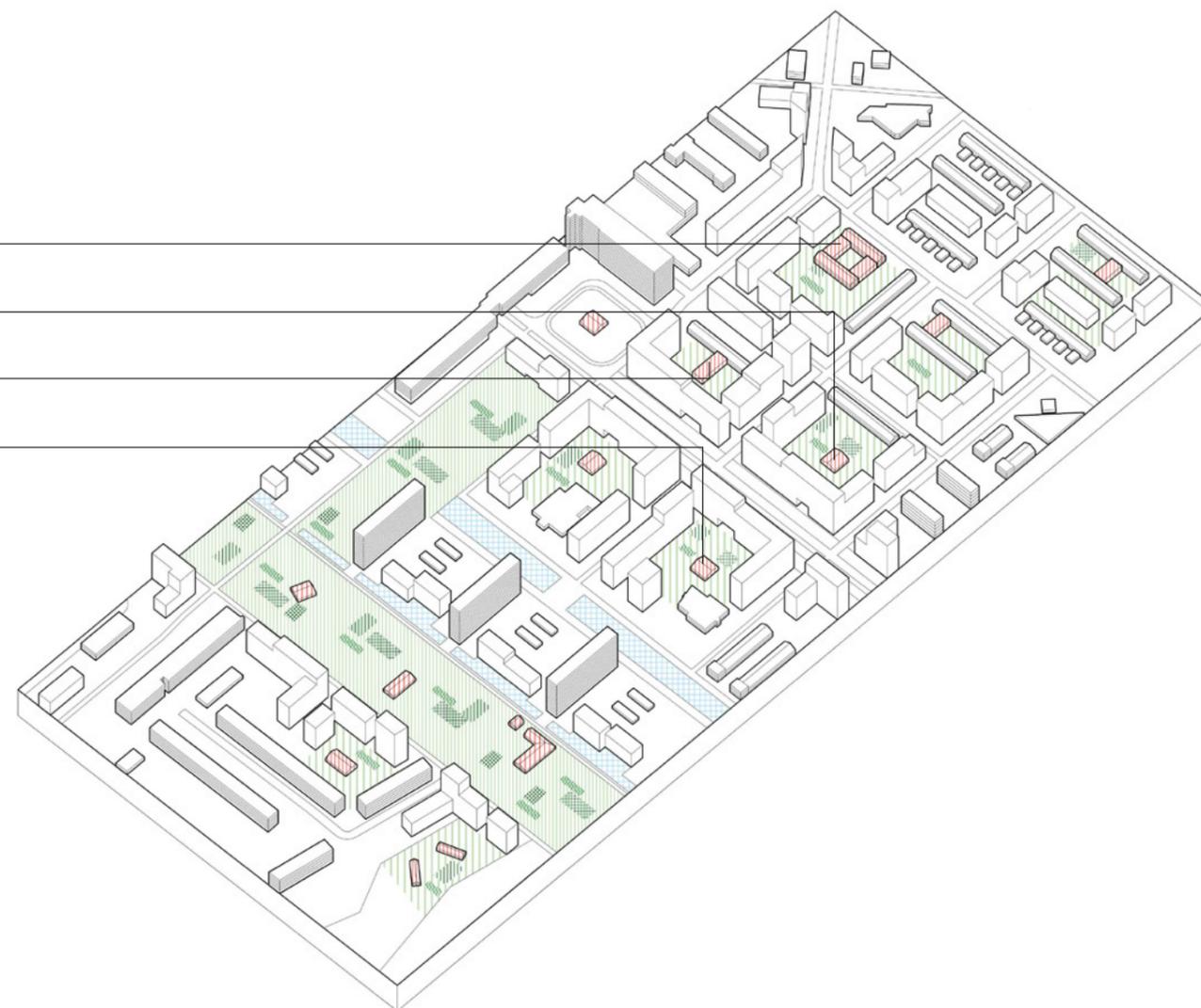
Er is allerlei programma dat niet alleen kan helpen de functieloosheid en anonimiteit van de openbare ruimte te bestrijden, maar ook een positieve rol kan spelen in het leven van de huidige en toekomstige bewoners.

- a_sportvoorzieningen
- b_ouderengym
- a_buurthuis
- c_speeltuin
- a_park
- b_integraal toegankelijke wandelroutes
- c_kleuterschool
- a_bibliotheek
- b_kinderboerderij

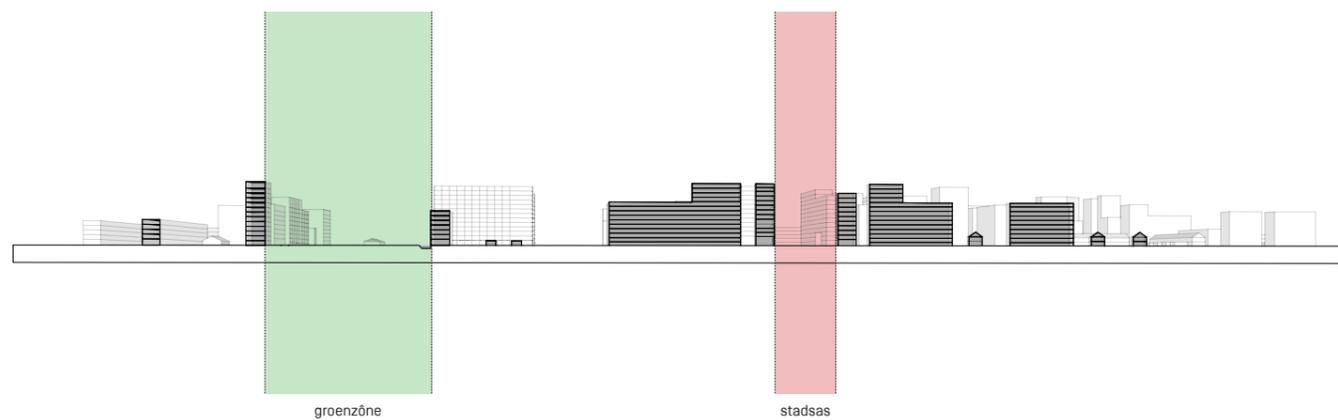

**Funcities met betrekking tot
 eenzaamheid als gevolg van:
 a_ armoede
 b_ beperkte mobiliteit
 c_ vast tussen 2 culturen**

- a_mantelzorgcentrum
- b_sportschool
- a_ouderenwoningen met zorgfunctie
- c_wasserette/koffiebar

Functies met betrekking tot:
a_ vergrijzing/veranderende zorg
b_ alleenstaanden

Fragmenteren van verdichting

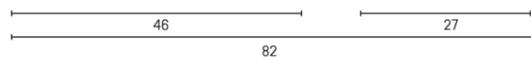
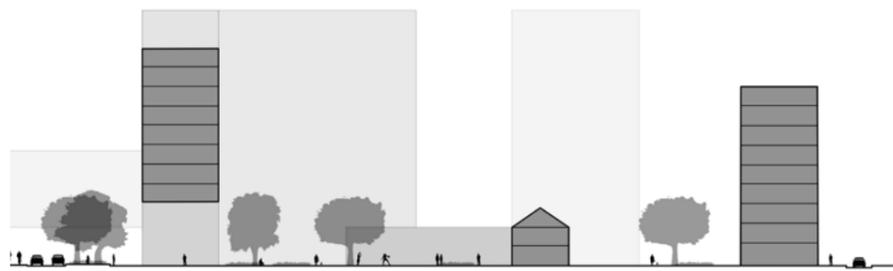
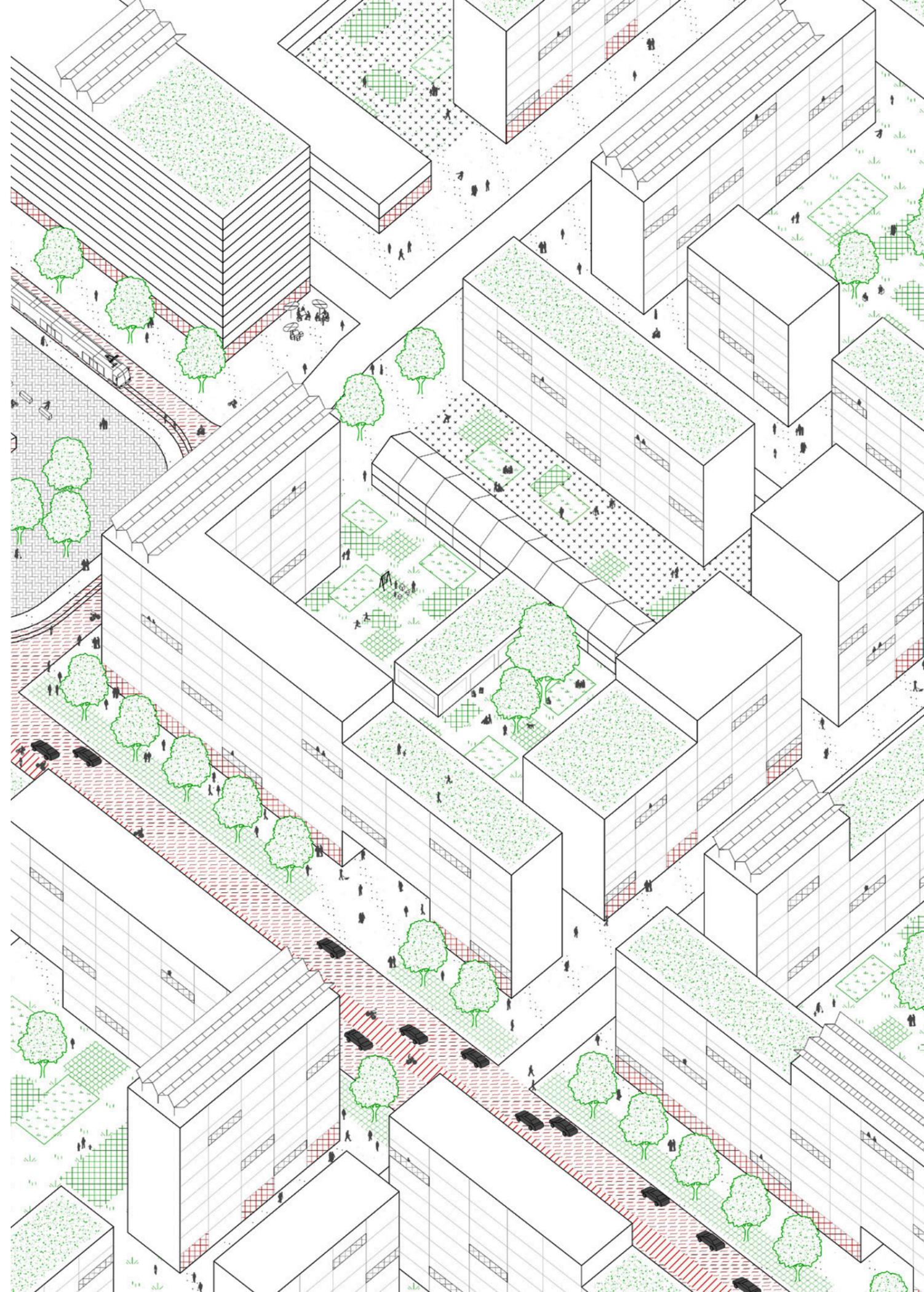
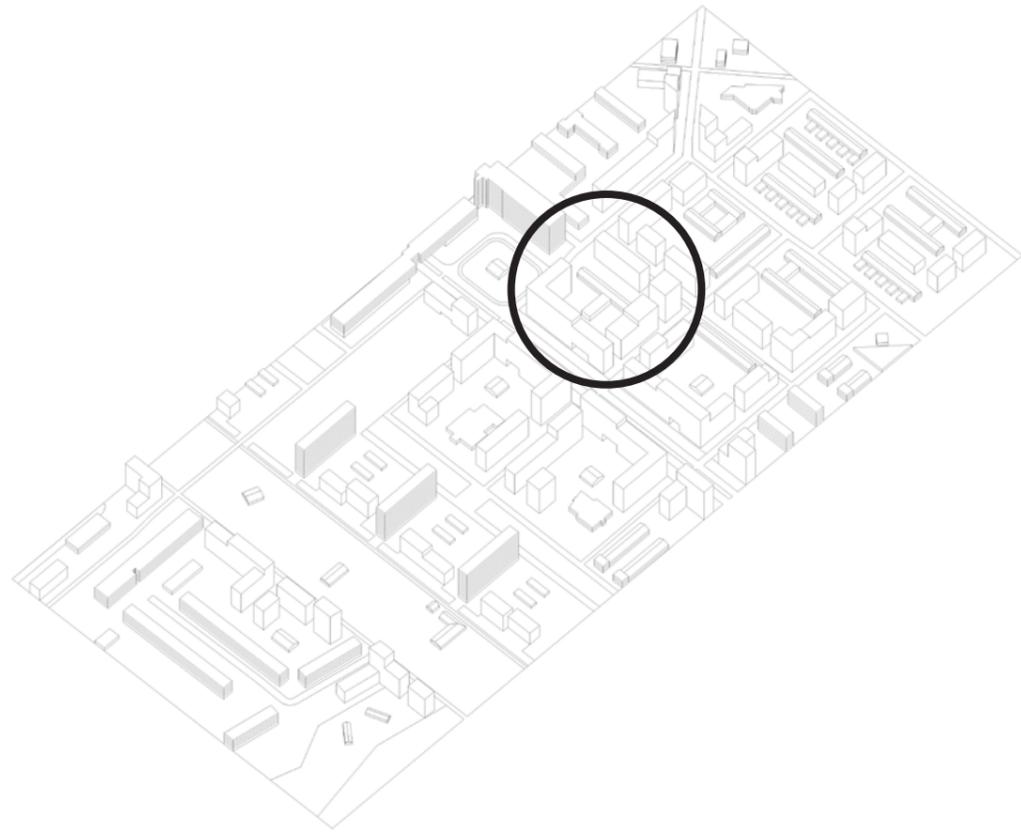
De verdichting concentreert zich met name langs de stadsas en de groenzône. Daar vormt de bouwmassa stadswanden. Naarmate de afstand tot deze twee assen toeneemt wordt de bebouwing steeds gefragmenteerder en de aanwezigheid van de oorspronkelijke bebouwing nadrukkelijker.

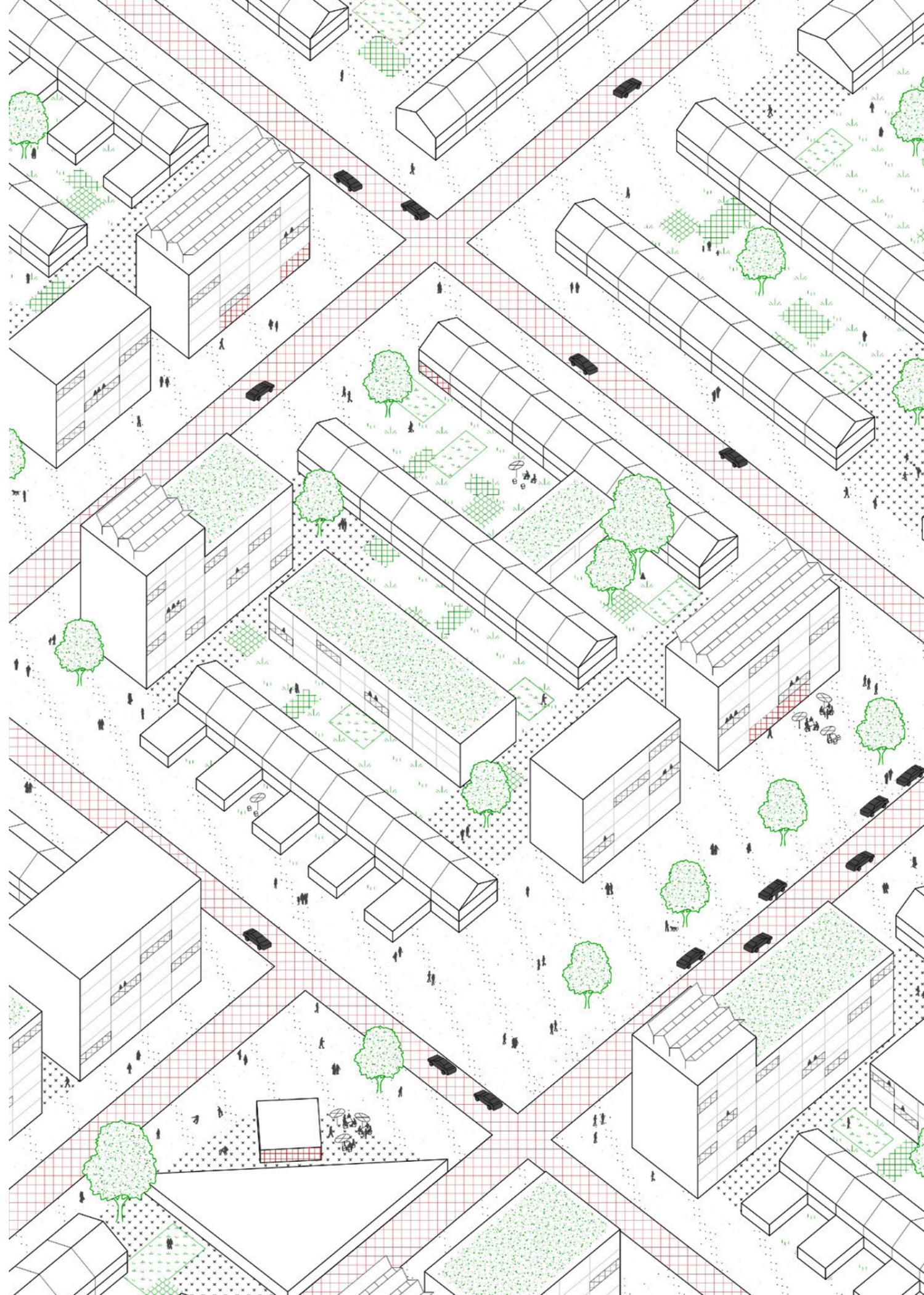
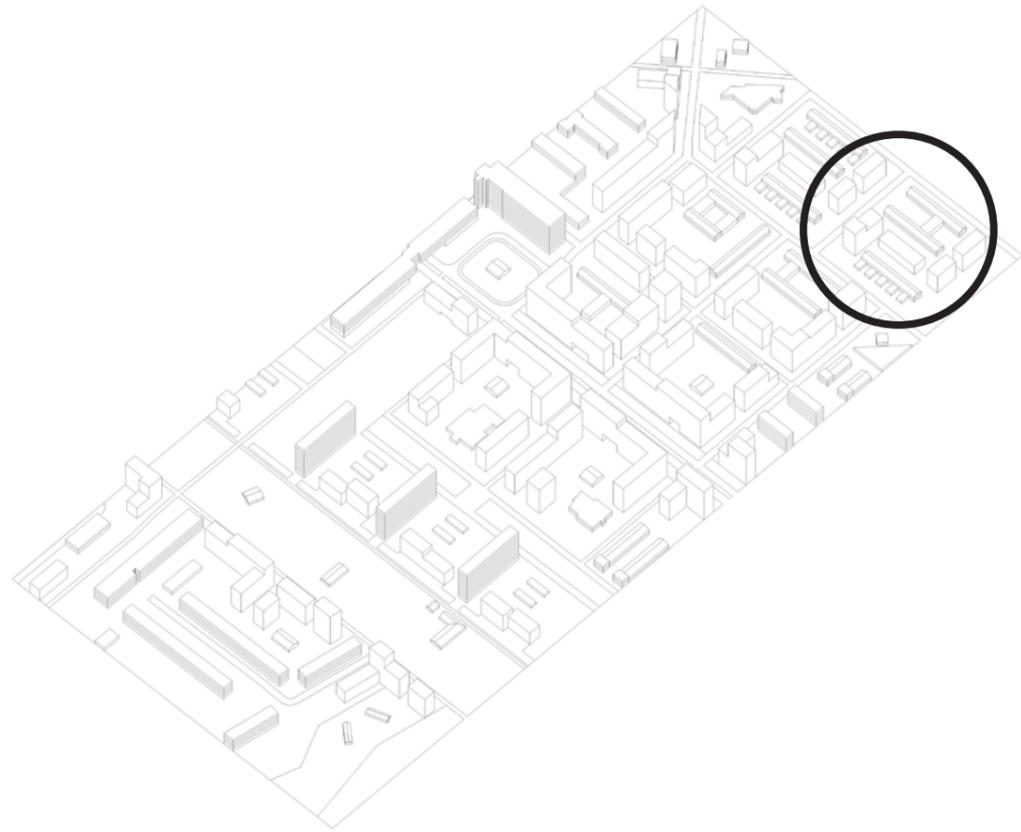
Op de volgende pagina's wordt door middel van een aantal impressies het karakter van drie verschillende plekken geïllustreerd.

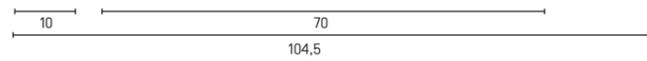
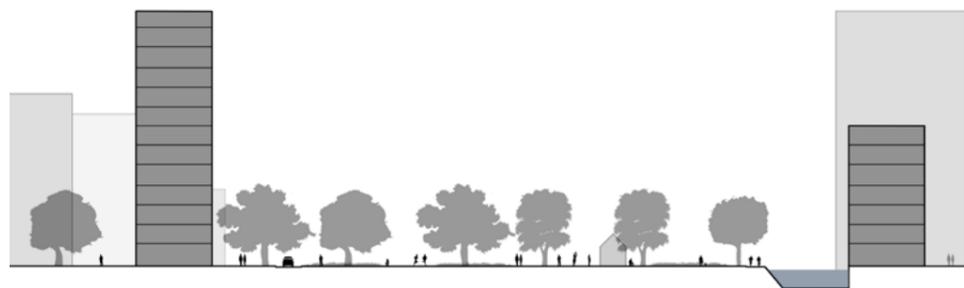
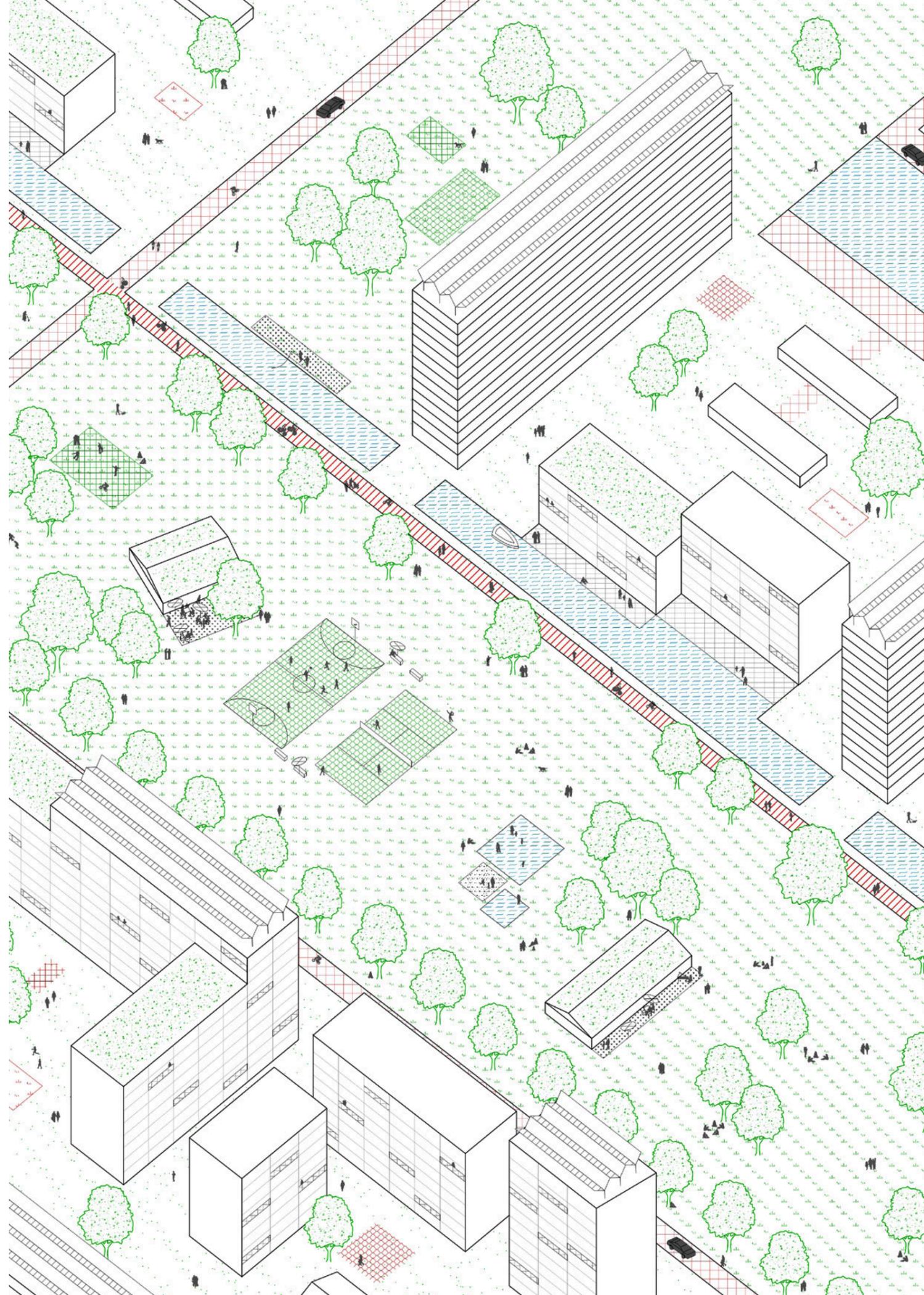
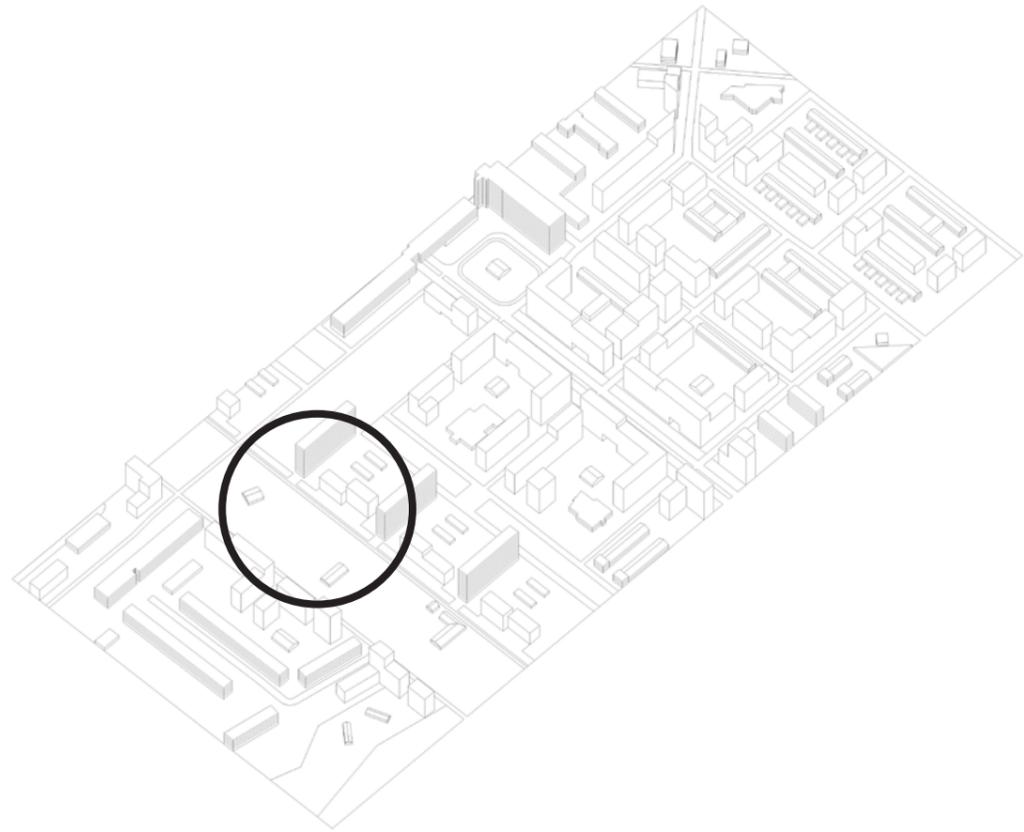
Een bouwblok ten westen van de stadsas. Langs die as gesloten als wand met dynamische plint. In de wand zit een opening die toegang geeft tot een publiek toegankelijk binnenterrein. Een rijtje oorspronkelijke 2 laags gezinswoningen met kap staat beschut te midden van de grotere blokken er omheen. In een nieuw gebouwde paviljoentje is plek voor een buurtrestaurant. In de zijstraten is toenemende fragmentatie van de blokken zichtbaar.

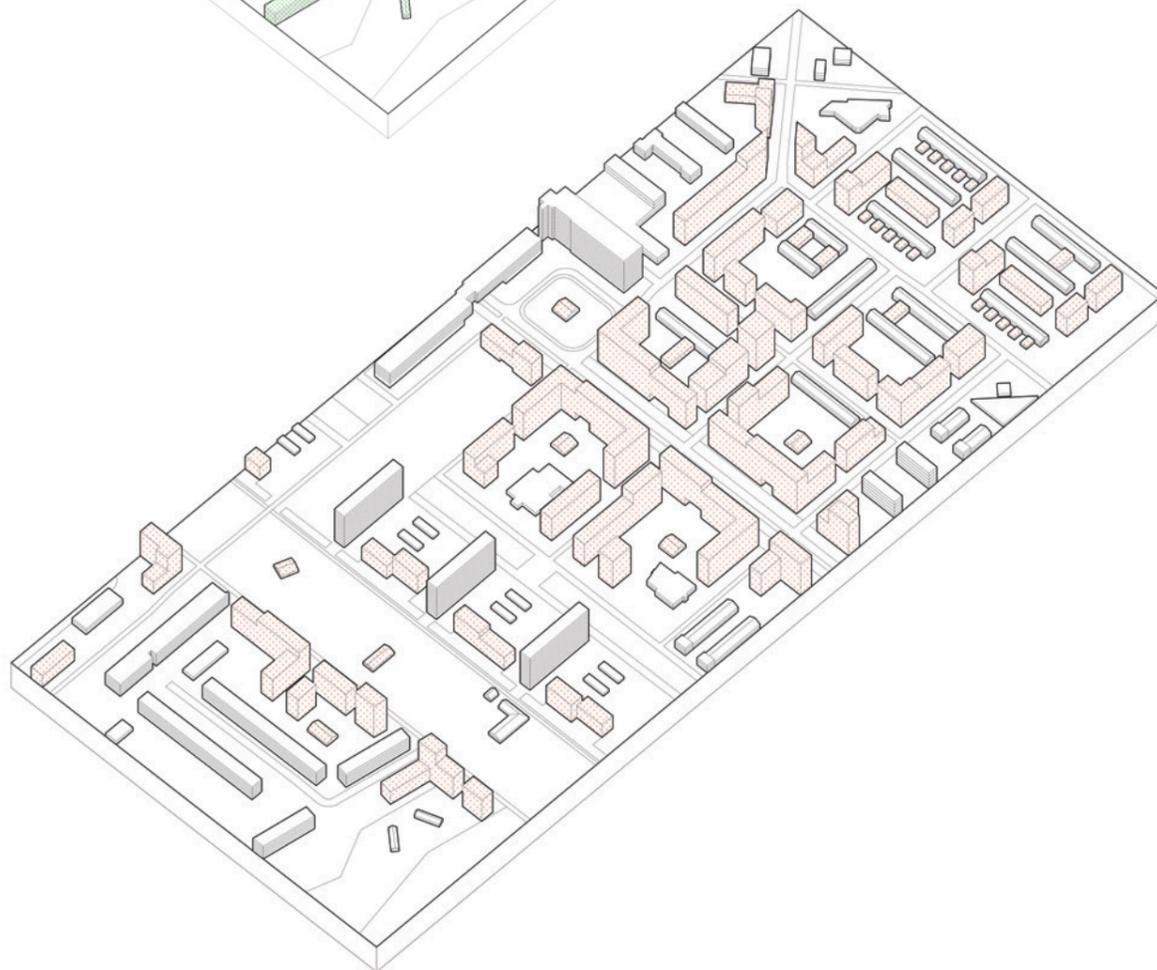
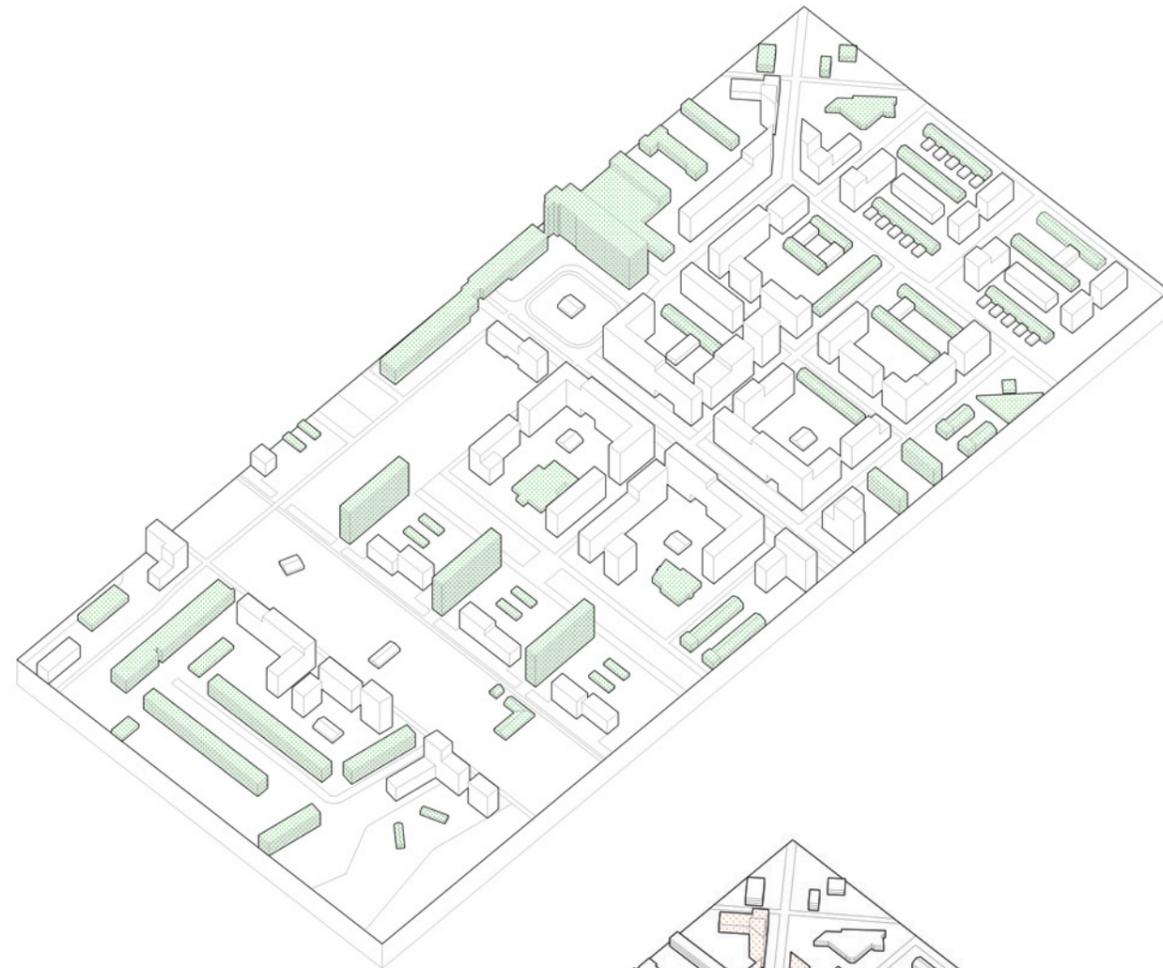
Een volgend blok verder ten westen laat een veel opener karakter zien. Veel van de oorspronkelijke rijtjes woningen zijn behouden. Een aantal is getransformeerd tot seniorenwoningen en gecombineerd met een aangebouwde zorgvoorziening. Aan de randen zijn de rijtjeshuizen gezinswoningen die plaatselijk zijn voorzien van uitbouw. Samen met wat kleinschalige woongebouwen vormen ze een gevarieerd stadsblok met lage dichtheid. Gezinnen maken samen met de senioren gebruik van het groenen binnenterrein.

De royale groenstrook aan de oostkant vormt een gevarieerd stadspark. Daarin is plek voor allerlei programma en voorzieningen. Aan de westkant staan, tussen de oorspronkelijke 40 meter hoge flats, nieuwe woongebouwen aan het water. Ook aan de oostkant is een combinatie van oorspronkelijke en nieuwe bebouwing. De nieuwe blokken zorgen voor een levende plint. Aan beide zijden is achter de hoge bouwblokken plek voor intiemere publieke binnengebieden met collectieve of kleinschalige functies.

Conclusie

Met de onderzochte strategie is het mogelijk 35.000 nieuwe woningen te realiseren terwijl ca. 75% van de huidige bebouwing kan worden behouden. Tegelijkertijd kan de openbare ruimte een transformatie ondergaan. Van functieloos naar functioneel. Van anoniem naar specifiek. En van uniform naar gevarieerd en contrastrijk.

Door de 'levende stad' als onderlegger te nemen voor de verdichting en inrichting van de openbare ruimte kan een totaal nieuwe leefomgeving worden gemaakt. Door de dynamiek van het stedelijk leven te laten botsen met de rigide organisatie van zestig jaar geleden ontstaat vrijheid. Vrijheid voor de bewoners en voor de naoorlogse woonwijken.

